

Viite: Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkoston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi asiakas- ja potilaslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

LUKU 1

1§

Tarkennettava:

Kohtaan 3): turvata asiakkaan ja potilaan välttämätön **ja tarpeenmukainen** hoito ja huolenpito;

Kohtaan 4): edistää **asiakkaiden osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä** sosiaali- ja terveydenhuollossa;

3§

Itsemääräämiskyvyn arviointikriteerit ja itsemääräämisoikeuteen puuttumisen edellytykset tulee määrittellä myös itse laissa siten kuin ne on kirjattu lain yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Itsemääräämiskyky ja alentunut itsemääräämiskyky ovat lakiesityksen peruskäsitteitä, joiden sisältö tai tulkinta antavat viranomaiselle oikeutuksen puuttua tai olla puuttumatta potilaan tai sosiaalihuollon asiakkaan keskeiseen perustuslaillisiin vapausoikeuksiin.

Puuttumisen edellytysten tulee olla konkreettisesti kuvattu ja tulkittavissa yksiselitteisesti.

Esityksen 37 §:ssä todetaan, että arvioinnin toteuttamisesta ja sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetus, mutta itse perusteluissa asiaa ei täsmennetä.

2 LUKU

4§

Tarkennettava:

Asiakkaalla ja potilaalla on oikeus saada laadultaan hyvää **ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavasti** sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä hyvää asiakaslähtöistä kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta ja potilasta on kohdeltava siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan, eikä hänen ihmisarvoaan loukata.

8 LUKU

53 §

Pystytäänkö esimerkiksi päivätoiminnassa takaamaan se, että palveluyksikössä on riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä riittävä sosiaalityön, lääketieteen ja hoitotyön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista varten, kuten 46 § esitetään? Päivätoiminta on enemmänkin asiakkaan osallisuutta edistävää toimintaa kuin hoitoa. Rajoitustoimenpiteiden käyttö tämän tyyppisissä toimintayksiköissä on kyseenalaista, oleellisempaa on arvioida, onko henkilö oikeassa hoidossa.

16 LUKU

Voimassa olevan päihdehuoltolain aikana tahdosta riippumatta toteutettavia hoitoja ei ole tarvittu juuri lainkaan sen enempää terveysvaaran kuin väkivaltaisuuden perusteella. Lain yleisperusteluissa (s. 56 – 57) on kuvattu sosiaali- ja terveysministeriön kuntiin, kuntayhtymiin ja aluehallintovirastoille tekemän kyselyn tuloksia. Virastojen näkemysten mukaan riittävät ja saatavilla ja saavutettavissa olevat palvelut toimivat hyvin myös vaikeahoitoisempien asiakkaiden kuntoutuksessa.

Vapaaehtoisen hoidon saatavuudessa on kuitenkin ongelmia. Mikäli vapaaehtoisen hoidon saatavuus on turvattu ja resursoitu riittävästi, päihteiden käytön vuoksi toteutettavasta tahdosta riippumatta toteutettavasta päihdehoidosta voitaisiin luopua kokonaan.

124 §

Ehdotettu sääntely alentaa käytännössä olennaisesti kynnystä puuttua asiakkaan itsemääräämisoikeuteen terveysvaaran tulkinnessa. Lakiesityksen perustelujen mukaan vapaaehtoisuuteen perustuvia hoitoja ei tarvitsisi soveltaa ennen pakkohoitopäätöstä. Tämä on nykyisistä hallintotuomioistuinten ratkaisuksista poikkeava linjaus.

Muun hoidon soveltuvuus on mahdollista testata ainoastaan käytännössä, mitään tutkimukseen perustuvaa tietoa ei ole etukäteen käytettävissä vapaaehtoisen hoidon yksilökohtaisesta vaikuttavuudesta.

Esityksen mukaan myös alaikäisten pakkopäätöksissä terveydenhuoltolaki olisi ensisijainen lastensuojelulakiin nähden. Olisi pikemminkin varmistettava, että alaikäisten ja lastensuojelun jälkihuollossa olevien hoidon ja tuen tarpeita arvioitaisiin edelleen ensisijaisesti lastensuojelullisesta näkökulmasta.

Jos sääntelyä halutaan lisätä ja tiukentaa, tulee soveltaa samaa terminologiaa ja samoja perusteluita kuin muiden terveydenhuollon potilaiden kohdalla. Nyt esitetty eriytetty malli on omiaan lisäämään harkinnanvaraisia hoitohallinnollisia pakkoja. Päihdehaitoista kärsivien ihmisten stigmaa tulee purkaa.